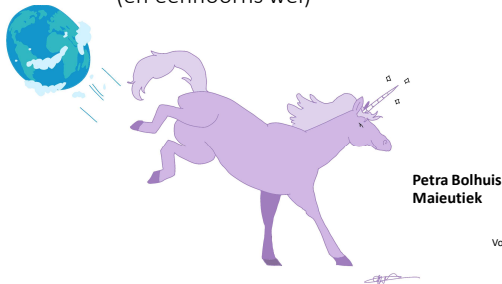

Waarom de wereld niet bestaat -6

(en eenhoorns wel)

Voorjaar 2022

1

Siderwereld voorbeeld(n.a.v. vraag)

- Ted Sider beweert dat uitspraken van een feit altijd langs de voegen gaat, d.w.z. dat het gaat over waar de grens ligt. (tussen zwart en wit). (<http://tedsider.org/>)
- Bij de diagonale predikaten van Goodman gaat over dwarsverbindingen die tussen twee feiten een onware verbinding legt (Zwit) die niet in de werkelijkheid zit maar een menselijke projectie is.
- Maar wat nu als mensen een cirkel knippen uit de zwartwit diagonaal en zeggen dat er een zwarte cirkel is? Dan is dan een subjectief predicaat (menselijke maar wel algemeen) binnen een gedeeld epistemisch veld waar we een register voor hebben. (128)
- Verschil constructivisme is dat de feiten van deze uitspraken wel bestaan zijn en de uitspraken dus niet willekeurig zijn.

Maieutiek_2022_1Gabriel

2

Andere oplossingen dan Gabriel

Problemen m.b.t. moraal en wetenschap worden door veel denkers vanuit veel perspectieven benaderd. Niet alleen door de oudere filosofie waarmee Gabriel zich uiteenzet, maar ook door andere, nieuwe perspectieven. Een korte galerij van de mogelijkheden die elkaar en Gabriel niet uitsluiten.

- Andere vorm van nieuw realisme (pluralistisch realisme),
- Materialisme en (kwantum)fysica,
- Transhumanisme,
- Posthumanisme,
- Nieuw materialisme,

Maieutiek_2022_1Gabriel

3

3

A-Nieuw realisme van Taylor en Dreyfuss

- Boek "Het realisme herwonnen" (2015)
- Ook zij beginnen bij het idee dat Descartes 'geest in de wereld ons gevangen houdt'.
- Ook zij beginnen bij het probleem van Wittgenstein.
- Waar Wittgenstein in de taal en het taalspel blijft gaan zij via Merleau Ponty en de kunsten naar een herwaardering van **belichaamd inzicht**.
- Vooruitgang van kennis dringt zich als het ware op omdat het beter antwoord geeft op dingen waar we tegenaan lopen in de wereld. Maar het gaat dus niet over waarheid, maar over zaken als coherent, verklarend en tevredenstellend. Er is een pluralistisch realisme. Natuurwetenschap heeft een prominente plek.

Maieutiek_2022_1Gabriel

4

4

B-Nieuwe (natuur)wetenschap

- Natuurwetenschap in de tijd van Wittgenstein stond voor het vinden van de waarheid. De menswetenschappen zochten naar een op de natuurwetenschappen lijkende kennis over mens en moraal.
- De kwantumfysica heeft de natuurwetenschappen veranderd en het lijkt soms wel of zij eerder dan de menswetenschappen hebben aanvaard dat onzekerheid de nieuwe waarheid is. (citaat Rovelli)

Maieutiek_2022_1Gabriel

5

5

C-Transhumanisme

Donna Haraway kwam in de 80iger jaren als eerste met een -toen nog-wild idee' De cyborg .

"Cyborgs zijn geconstrueerd; ze hebben geen wezen of natuurlijke essentie. Omdat ze deels organisch, deels technologisch zijn, zijn ze bij uitstek grensoverschrijdende wezens. Aan de hand van de cyborg stelt Haraway in haar manifest allerlei tweedelingen ter discussie, zoals tussen organismen en machines, tussen mensen en dieren, tussen mannen en vrouwen, tussen zwart en wit. Haraway laat zien dat dit soort uitsluitende tweedelingen historische constructen zijn; ze hebben niets te maken hebben met een oorspronkelijke natuur. Op dezelfde manier bestaat er geen natuurlijke of oorspronkelijke mens: de grenzen die we zelf hebben geconstrueerd, kunnen we ook weer verschuiven."

- Nu zijn er instituten die werken aan een betere versie van de mens
- Onsterfelijkheid, behoud en uitbouwen van menselijke vermogens

Maieutiek_2022_1Gabriel

6

6

D-Posthumanisme

Ook hier ligt de bron in het werk van Haraway. Zijzelf lijkt zich ook meer met deze uitwerking verwant te voelen.

Waar transhumanisme mensen wil overstijgen middels techniek is posthumanisme over het algemeen bezig de mensen terug te brengen in een grotere omvattender context.

Latour schrijft in *Het parlement van de dingen* ook over een dergelijke benadering.

Maieutiek_2022_1Gabriel

7

7

E-Nieuw materialisme/ vitalisme/ animisme

- Nieuw- materialisme /vitalisme/animisme heeft veel verwantschap met het voorafgaande. Wordt er vaak ook als onderdeel van gezien.
- Verschil; de mens gaat niet alleen terug op in de natuur, ook anorganische dingen zijn nu actoren.
- Bennett (Vibrant matter) ziet ons als delen van grotere gehelen waarin ook dieren en dingen functioneren.
- Merlin Sheldrake laat met zijn studie naar schimmels zien hoe intelligentie meer is dan via taal met elkaar communiceren. (citaat verweven leven)

Maieutiek_2022_1Gabriel

8

8

Het effect van de zoektocht

- De mens gaat terug naar de concrete existentie en is al in de wereld. Alle kennis en moraal begint hier.
- Dat verlost ons van het pijnlijk probleem van ondeelbare subjectiviteit. De ervaring is de werkelijkheid.
- Betrouwbaarheid i.p.v. waarheid
- Er is meer dan het menselijk perspectief
- Er heerst grote onzekerheid
- Er behoefte aan nadenken en dialoog.
- Dáár wil Gabriel aan bijdragen. Hij wil de feiten redden en toch recht doen aan de pluraliteit en onzekerheid.

Maieutiek_2022_1Gabriel

9

9

Het ding op zich is herwonnen

“Het REALISME beweert daarentegen dat we de dingen op zich kennen, als we al iets kennen. En het WETENSCHAPPELIJKE REALISME is dan ook de these dat wij met onze wetenschappelijk theorieën en apparatuur de dingen op zich kennen, en niet enkel constructen.”(114)

“.....nieuwe realisme ten eerste dat we dingen en feiten op zich kunnen kennen, en ten tweede dat dingen en feiten op zich niet tot één enkel objectgebied behoren. Er zijn niet alleen materiële objecten, maar bijvoorbeeld ook logische wetmatigheden en menselijke inzichten die we net zo goed kunnen kennen als materiële objecten. Mijn eigen variant van het nieuwe realisme is de zinveldontologie, die beweert dat alles wat we kennen in zinvelden verschijnt.” (116)

Maieutiek_2022_1Gabriel

10

10

Kunst en tijdgeest

“FACTICITEIT is de omstandigheid dat er überhaupt iets is. Die omstandigheid is een *factum*, een feit. Het argument van de facticiteit brengt tegen het constructivisme in dat dit laatste over het hoofd ziet dat er wordt uitgegaan van feiten die niet geconstrueerd zijn. Die feiten hebben betrekking op het constructivisme zelf.”(128)

Pollock (kunstenaar) (134) en Gadamer (filosoof) (135) laten zien dat kunst op een heel specifieke manier begrepen wordt. Maar, zegt Gabriel, dat wil niet zeggen dat het illusoir is of alleen maar individueel.

<https://www.khanacademy.org/humanities/art-1010/post-war-american-art/abex/v/moma-painting-technique-pollock>

Heisenberg (natuurkundige) zegt over tijdgeest en kunst het volgende: “De tijdgeest is waarschijnlijk net zo zeer een objectief factum als willekeurig welk natuurwetenschappelijk feit ook, en die geest brengt verschillende trekken van de wereld aan het licht die zelf niet afhankelijk zijn van de tijd en in die zin als eeuwig kunnen worden aangeduid. De kunstenaar probeert in zijn werk deze trekken begrijpelijk te maken, en bij die poging wordt hij ertoe gebracht de vormen te gebruiken van de stijl waarin hij werkt.”(136)

Maieutiek_2022_1Gabriel

11

11

Religie

Altijd een heikel punt in de filosofie en de wetenschap van de huidige tijd.

Gabriel wil terugkeren van de gedachte dat het nihilisme en postmodernisme gelijk hebben en dat zin is wat iedereen er zelf van maakt, maar wil geen dogmatisme of openbaringsgeloof. Hoe pakt hij dat aan?

1. Eerst een uitleg hoe we onszelf in dit probleem gedacht hebben
2. Dan gaat Gabriel uitleggen hoe er behalve subjectieve meningen ook morele feiten bestaan. (Dit is iets waar hij in zijn nieuwste boek op voortbouwt zie hiervoor de link op de website. Het college volgt eerst de gedachtenontwikkeling in dit boek en gaat daarna verder in op moraal.)
3. Zin en onzin van religie opvattingen uiteenzetten vanuit het nieuw realisme en de zinveldentheorie.

Maieutiek_2022_1Gabriel

12

12

Weber geherinterpreteerd

Weber (socioloog) wordt meestal gezien als iemand die sterk heeft bijgedragen aan de onttovering van de werkelijkheid. Het verlies aan horizon komt bij hem vandaan.

Gabriel zegt dat Weber daarmee juist laat zien dat we de veranderende opvattingen over zingeving kunnen zien en onderzoeken.

"De onttovering is dus niet de ontdekking dat het universum een 'koude geboortegrond' is, (...) De onttovering is eerder een maatschappelijk proces dat eruit bestaat dat we menen te mogen veronderstellen dat de maatschappelijke orde rationeel is, aangezien alles, en niet alleen de door de natuurwetenschappen geobserveerde processen, in principe te beheersen is." (141)

Weber ziet het als een lot van onze tijd dat we denken dat alles op één manier rationeel is en Gabriel leest hem ironischer dan meestal het geval is. Waarbij hij die eenheid een fetisjisme noemt. Dwz; we creëren een macht en denken die tegelijk als objectief. (143)

Maieutiek_2022_1Gabriel

13

13

Fetisjisme

Lacan (psycholoog) zegt dat we behoefte hebben aan iets boven ons (geloof in de grote ander). Waar we het geloof in een almachtige verliezen geven wetenschap die plaats. (Comte 1798-1857 wilde al positieve wetenschap als nieuwe religie)

Gabriel haalt Schleiermacher aan die religie ziet als een schouwing van het oneindige, maar ook zegt dat de ene schouwing en de andere onvergelykbaar zijn. Er is dus niet één omvattende waarheid en zeker niet één waarheid die ook de menigvuldigheid van het universum omvat.

Voor Gabriel zijn 'een almachtige God' of 'the Big bang' beide een omvattende visie die onbereikbaar is voor de meeste mensen, waardoor we de 'waarheid moeten aanvaarden van een hogepriester. (149) Zo vatte Marx ook zijn fetisjisme van de waar op (151)

Maieutiek_2022_1Gabriel

14

14

Niet fetisjistische wereldreligies

"Zo kent de joods-christelijk-islamitische traditie bijvoorbeeld het gebod dat stelt dat we geen gesneden beeld van God mogen maken. Wat ik hier onder verwijzing naar Marx, Nietzsche en de psychoanalyse 'fetisjisme' heb genoemd, heet in de joods-christelijk-islamitische traditie 'idolatrie', afgoderij. Dat woord is afgeleid van het Oudgriekse *eidolon* (= beeld of godenbeeld) en *latreia* (= (gods)verering). Het beeldverbod komt dus precies voort uit een afkeer van het fetisjisme." (152)

Gabriel legt het begin van religie bij de zoektocht van de eerste mensen die niet meer volstaan met dat het is zoals het is. De vraag 'waarom?' leidt tot de zoektocht naar oorzaken redenen en verbanden.

Kortom de mens heeft god/goden niet uitgevonden omdat hij de natuurkunde nog niet had.

Maar wel gebeurde het omgekeerde; naarmate de natuurkunde meer kon verklaren verdween de almacht van goden. (en dat laat Gabriel wat uit zicht)

Maieutiek_2022_1Gabriel

15

15

Religie ≠ godsdienst

"Religie is veel ruimer dan godsdienst. Elke godsdienst is een religie, maar niet iedere religie is een godsdienst. Er wordt ook een onderscheid gemaakt volgens monotheïsme (één God) en polytheïsme (meer goden). Volgens dit onderscheid zijn er drie wereldgodsdiensten, christendom, islam en jodendom, en zijn boeddhisme en hindoeïsme religies. Maar omdat Boeddha niet als godheid wordt beschouwd zou het boeddhisme dan eerder een levensbeschouwing zijn. (...) In religie zit het Latijnse woord voor '(vast)binden', vergelijk 'verbond' in 'sportliga'. Ook yoga komt trouwens van een woord dat 'verbinding' betekent.

In veel preken wordt het 're' uit religie, dat ook 'weer' betekent, vaak benadrukt om gelovigen aan te sporen zich opnieuw te verbinden. Godsdienst betekent strikt genomen 'dienst aan een god'. Daarom is het begrijpelijk dat wij niet spreken over religiefanaticus maar over godsdienstfanaticus.*

*<https://www.schriftwijzer.nl/taalvragen/verwarwoordenboek/verwarwoord/628/godsdienstreligie#:~:text=Elike%20godsdienst%20is%20een%20religie,zijn%20boeddhisme%20en%20hindoe%C3%AFisme%20religies.>

Maieutiek_2022_1Gabriel

16

16

Zelfbewustzijn

Veelal nu opgevat als bewustzijn dat we bewustzijn hebben (zie zelfbewustzijnstest)

Gek genoeg is er het idee dat dat in ons zeker is, maar dat kennis of een ander zelfbewustzijn heeft ontbreekt. Gabriel stelt echter dat als er geen anderen waren wij geen zelfbewustzijn zouden hebben.

We gaan er van uit dat er zin is ordening die we niet direct kennen, we kunnen ons erover vergissen, maar we hebben als naïeve aanname dat het er is.

Dus zin = feitelijk!

"Wanneer mensen in 'God' geloven, geven ze daarmee uitdrukking aan hun vertrouwen dat er een zin is die ons weliswaar ontgaat, maar waar we tegelijkertijd ook in betrokken worden. Religie is in haar niet-fetisjistische vorm de indruk dat we deelhebben aan een zinvolheid, hoewel die onze bevattingsvermogens ver te boven gaat." (152/53)

Maieutiek_2022_1Gabriel

17

17

Existentialisme en vertwijfeling

"Religie is de uitdrukking van een ongemakkelijk gevoel dat ontstaat doordat we een omweg via het geheel nemen wanneer we onszelf proberen te begrijpen. Ze ontstaat uit de indruk dat deze beweging, weg van onszelf, naar het geheel en vervolgens weer terug naar onszelf, niet zinloos is, dat ze voor dat geheel op de een of andere manier van betekenis is." (159)

De vertwijfeling:

- 1. Zich er niet van bewust zijn dat men een zelf heeft (oneigenlijke vertwijfeling).
- 2. Vertwijfeld niet zichzelf willen zijn.
- 3. Vertwijfeld zichzelf willen zijn.

De vertwijfeling treedt op omdat wij ons tot onszelf verhouden als tot een ander, die we leren kennen en soms veranderen. Dat is ook de basis van onze verhouding tot (andere) anderen. (161)

Maieutiek_2022_1Gabriel

18

18

Wetenschap Verlichting en religie

Kierkegaard zegt God is het feit dat alles mogelijk is' het concept God maakt dat we onszelf kunnen zien met de maximale afstand tot wat en wie we nu zijn. Dat wil niet zeggen dat Gabriel daarmee een invulling geeft aan God die bij een godsdienst past. Het is alleen een vorm van omvattendheid die alhoewel zeer aanwezig, minder past in deze tijd. Er is geen superbestuurder van alles (165)

"Toch zou het verkeerd zijn om vanuit een vertekend zelfbeeld te denken dat we alle religies als onwettigelijk bijgeloof kunnen afdoen. Wetenschap, verlichting en religie staan sowieso al dichter bij elkaar dan men denkt." (163)

"Zonder religie zou er nooit metafysica, en zonder metafysica zou er nooit wetenschap, en zonder wetenschap zou er nooit de kennis zijn geweest die we nu kunnen formuleren. Wat er in dit proces is gebeurd, laat zich daarbij niet simpelweg als een vorm van verlichting beschrijven. De Moderne Tijd wordt niet gekenmerkt door de afbraak van de religie, maar door de uitbreiding van ons idee van vrijheid. Bovendien is het in de Moderne Tijd bij de mens opgekomen dat hij geest is en dat deze geest een geschiedenis heeft. Die dimensie bleef eerder voor ons verborgen of was hooguit in aanzet toegankelijk." (165/166)

Maieutiek_2022_1Gabriel

19